

УДК 343.35
DOI [https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i3\(32\).609](https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i3(32).609)

В. С. Мельниченко
orcid.org/0000-0002-9385-8481
аспірант кафедри кримінального права та правосуддя
Запорізького національного університету

ДО ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОВЖИВАННЯ ПОВНОВАЖЕННЯМИ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ПРИВАТНОГО ПРАВА НЕЗАЛЕЖНО ВІД ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ФОРМИ

Постановка проблеми. Одним з найнебезпечніших чинників, що гальмують розвиток економіки України, натепер є корупція. Зокрема, корупція в Україні має місце не лише в публічній сфері, а і у приватному секторі, що значною мірою впливає на високий рівень ризиків для ведення бізнесу в нашій державі. Одним з корупційних кримінальних правопорушень в сфері приватного права є «Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми». Це кримінальне правопорушення є досить небезпечним, оскільки заподіює істотну шкоду фізичним та юридичним особам, державним інтересам. Його суспільна небезпечність, зокрема, зумовлюється тим, що це кримінальне правопорушення є корисливим та вчиняється з прямим умислом і з метою отримання неправомірної вигоди. Але український законодавець не оцінив на належному рівні зловживання у сфері приватного права.

Питання кримінальної відповідальності за зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права, зокрема, досліджували Р. Гора, Д. Сисоєв, О. Дудоров, Д. Михайленко та інші.

Метою статті є вирішення проблеми відповідності санкцій, визначених статтею 364-1 Кримінального кодексу України, суспільній небезпечності цього кримінального правопорушення, а також співрозмірності передбачених санкцій.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до статті 50 Кримінального кодексу України (далі – ККУ) [1] покарання є заходом примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого. Покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами. Покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

Покарання є найбільш суворим засобом реагування держави на вчинене особою винне суспільно небезпечне діяння, передбачене ККУ, та є

центральним ядром кримінальної відповідальності. Воно, зокрема, виконує важливу превентивну функцію, адже лише сам факт встановлення покарань за кримінальні правопорушення у ККУ як загроза їх потенційного застосування спрямований на утримання осіб від забороненої кримінальним законом поведінки [2, с. 361].

У цій роботі ми будемо розглядати питання кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтею 364-1 ККУ (Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права), та проблеми, пов'язані з цим. З'ясуємо, які санкції передбачає ККУ за вчинення досліджуваного нами кримінального правопорушення. Отже, ч. 1 ст. 364-1 ККУ передбачає такі види покарань: штраф від 1000 до 4000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт на строк до трьох місяців, або обмеження волі на строк до двох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до двох років. Ч. 2 ст. 364-1 ККУ передбачає такі санкції, як штраф від 4000 до 6000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арешт на строк до шести місяців, або позбавлення волі на строк від 3 до 6 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Аналіз визначених покарань за вчинення цього кримінального правопорушення свідчить про те, що кримінальне правопорушення, яке нами досліджується, відповідно до статті 12 ККУ є злочином, а саме за ч. 1 ст. 364-1 є нетяжким злочином, а за ч. 2 ст. 364-1 – тяжким. І як бачимо, санкції за вчинення цього кримінального правопорушення є альтернативними, що надають суду достатній вибір щодо призначення того чи іншого покарання.

Як підкреслював Д. Сисоєв, дослідження питання караності зловживання повноваженнями вимагає розгляду його у двох площинах: 1) відповідність суворості санкції суспільній небезпечності діяння; 2) співвідношення санкцій статей КК, які передбачають однорідні кримінальні правопорушення [3, с. 167].

Розпочнемо саме зі співвідношення. Суміжним складом до 364-1 ККУ буде склад кримінального

правопорушення, передбачений статтею 364 ККУ (Зловживання владою або службовим становищем). За ч. 1 ст. 364 ККУ передбачені такі види покарань, як арешт на строк до шести місяців або обмеження волі на строк до трьох років, або позбавлення волі на той самий строк з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років зі штрафом від 250 до 750 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а за ч. 2 ст. 364 ККУ позбавлення волі на строк від 3 до 6 років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років зі штрафом від 500 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Як бачимо, санкції за вчинення зловживання у приватному секторі значно м'якші, ніж за зловживання у сфері публічного права. Деякі науковці вважають, що представник влади і державний службовець мусять нести підвищену відповідальність за зловживання порівняно зі службовими особами юридичних осіб приватного права, які вчинили тотожні за виконавчим змістом діяння, через те, що представляють державу і, як правило, виконують свої функції у стратегічно важливих сферах економічного, соціального, політичного життя [3, с. 184]. Але нам слід погодитись з Р. Горою, який зазначає, що різниця у суворості покарання за суміжні кримінальні правопорушення має бути в розумних межах [5, с. 148]. Хоча, на нашу думку, ніякої різниці не повинно бути. По-перше, обидва кримінальні правопорушення з матеріальним складом, внаслідок яких заподіюється майнова шкода. По-друге, внаслідок обох кримінальних правопорушень заподіюється шкода охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, тобто однаковим об'єктам кримінально-правової охорони. Отже, ці склади кримінального правопорушення розмежовуються лише за суб'єктом і за сферою діяльності цих суб'єктів. Іншими словами, ми можемо зробити висновок, що склади кримінальних правопорушень, передбачених статтями 364 та 364-1, є тотожними. А тому різниця у розмірі санкцій виглядає досить нелогічною з боку українського законодавця. Також ми вважаємо, що більш м'яка кримінальна відповідальність за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтею 364-1 ККУ, порівняно з кримінальним правопорушенням, передбаченим статтею 364 ККУ, ставить у нерівне положення потерпілу сторону, таким чином створюючи так звану штучну «дискримінацію».

Тепер щодо відповідності суворості санкцій суспільній небезпечності діяння.

Відповідно до примітки статті 45 ККУ кримінальне правопорушення, передбачене статтею 364-1 ККУ, є корупційним кримінальним правопорушенням.

Але для того, щоб з'ясувати відповідність суворості санкцій суспільній небезпечності досліджуваного нами складу кримінального правопорушення, вважаємо за доцільне спочатку з'ясувати мету, яку переслідує покарання.

Мета покарання є тим, чого прагне держава, застосовуючи до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, відповідний захід примусу. Та має три пов'язані складники: 1) кара засудженого; 2) його виправлення; 3) запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень самим засудженим (спеціальна превенція) [6, с. 151], кожен з яких має свою окрему мету. Зокрема, у карі відображається відплата за вчинене особою кримінальне правопорушення. Виправлення засудженого становить процес позитивних змін, які відбуваються в його особистості та створюють у нього готовність до самокерованої правослужняної поведінки, про що зазначено у ч. 1 ст. 6 Кримінально-виконавчого кодексу України [7]. Очікуваним результатом виправлення особи вважається формування нової структури її мотивів, яка не є сумісною з продовженням вчинення кримінальних правопорушень у майбутньому. Запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень засудженим (спеціальна превенція) як самостійний складник мети покарання покликане забезпечувати відмову особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, від продовження кримінально караної поведінки.

Отже, мета покарання – це ті цілі (результати), яких прагне досягти держава, застосовуючи певний вид та міру покарання до особи, яка обвинувальним вироком суду визнана винною у вчиненні кримінального правопорушення.

Доречним також буде звернути увагу на те, як дивились на мету покарання представники філософії та соціології права. У сукупності тверджень кримінального права з цього приводу є декілька теорій, які поділяються на абсолютні та відносні теорії покарання. Наприклад, представники абсолютних теорій (І. Кант, Г.В.Ф. Гегель та ін.) вважали, що застосування покарання зумовлене тяжкістю вчиненого кримінального правопорушення, а тому його основна мета полягає у відплаті за вчинене. Прибічники відносних теорій – теорії залякування (Дж. Бентам) і теорії психологічного примусу (А. Фейєрбах) стверджували, що покарання має виконувати функцію загального запобігання, тобто стримувати осіб від вчинення кримінального правопорушення. Зокрема, Дж. Бентам указував, що всі покарання за своєю природою є злом, і це зло є допустимим лише, якщо воно здатне упередити ще більше зло. Вони були прихильниками представників абсолютних теорій.

Тепер перейдемо безпосередньо до санкцій, які визначені статтею 364-1 ККУ, але спочатку зробимо наголос на тому, що це кримінальне пра-

вопорушення вчиняється з корисливих мотивів, з метою отримання неправомірної вигоди та з прямим умислом. Також внаслідок цього кримінального правопорушення заподіюється істотна шкода. Тобто, як бачимо, це кримінальне правопорушення є доволі небезпечним для суспільства і держави зокрема.

Як ми вже зазначали, санкції за кримінальне правопорушення, передбачене статтею 364-1 ККУ, є альтернативними. Першою з них є штраф. Відповідно до ч. 1 ст. 53 ККУ штраф – це грошове стягнення, що накладається судом у випадках і розмірі, встановлених в Особливій частині цього Кодексу, з урахуванням положень частини другої цієї статті. Розмір штрафу у досліджуваному нами складі кримінального правопорушення визначений таким чином: у ч. 1 ст. 364-1 – від 1000 до 4000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а у ч. 2 ст. 364-1 – від 4000 до 6000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Відповідно до ч. 2 ст. 53 ККУ за вчинення кримінального правопорушення, за яке передбачене основне покарання у вигляді штрафу понад 3000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, розмір штрафу, що призначається судом, не може бути меншим за розмір майнової шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, або отриманого внаслідок вчинення кримінального правопорушення доходу, незалежно від граничного розміру штрафу, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу. Тобто суд може застосувати ч. 2 ст. 53 ККУ у разі вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 364-1 ККУ, і це є великим плюсом з огляду на те, що за попередньої редакції статті 364-1 ККУ суд був позбавлений цієї можливості, оскільки в редакції Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» від 15 листопада 2011 року [8] санкція ч. 1 ст. 364-1 ККУ передбачала покарання у вигляді штрафу в розмірі від 500 до 2000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а за ч. 2 – від 10 000 до 20 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. У цьому разі суд міг застосувати положення ч. 2 ст. 53 ККУ лише за ч. 2 ст. 364-1 ККУ. Але український законодавець прийнятим Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України» від 13 травня 2014 [9] всупереч зазначеній у пояснювальній записці до проекту цього Закону рекомендації експертів Європейської комісії підвищити санкції за кримінальні корупційні правопорушення [10] без жодних причин, обґрунтувань та пояснень низив

штрафи за ч. 1 ст. 364-1 ККУ від 150 до 400 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а за ч. 2 – від 400 до 900 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Внаслідок цього в цій редакції суди втрачали можливість застосовувати положення ч. 2 ст. 53 ККУ. Але Законом України від 22 листопада 2018 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», який набрав чинності 1 липня 2020 року [11], було підвищено штрафи. Натепер за ч. 1 ст. 364-1 ККУ розмір штрафу становить від 1000 до 4000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а за ч. 2 – від 4000 до 6000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. І якщо проаналізувати вищевказане, підвищення штрафів, по суті, вивело зловживання за ч. 1 ст. 364-1 ККУ з ряду кримінальних проступків, оскільки за ч. 1 ст. 364-1 ККУ не передбачене таке покарання, як позбавлення волі. Про позбавлення волі поговоримо далі. Щодо призначення штрафу за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтею 364-1 ККУ, то ми цілком погоджуємось з таким покаранням, оскільки, як уже зазначалось, кримінальне правопорушення статті 364-1 ККУ з матеріальним складом і внаслідок нього заподіюється майнова шкода, а тому вважаємо, що засуджений має, окрім відшкодування збитків потерпілому, понести грошове покарання. Оскільки нові розміри штрафів почали діяти зовсім недавно, то ми ще не маємо прикладів судової практики. Але спробуємо розібратися. За ч. 1 ст. 364-1 ККУ кримінальне правопорушення буде вважатись закінченим у разі заподіяння істотної шкоди, а за ч. 2 ст. 364-1 ККУ у разі заподіяння тяжких наслідків. Відповідно до п. 3 примітки статті 364 ККУ істотною шкодою у статтях 364, 364-1, 365, 365-2, 367 вважається така шкода, яка в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а тяжкими наслідками у відповідності до пункту 4 примітки цієї ж статті є такі наслідки, які у двісті п'ятдесят і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Відповідно до Податкового кодексу України [12] в частині кваліфікації адміністративних або кримінальних правопорушень сума неоподаткованого мінімуму встановлюється на рівні податкової соціальної пільги. Згідно зі ст. 169.1.1 Податкового кодексу України податкова соціальна пільга дорівнює 50 відсоткам розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи, встановленого законом на 1 січня звітного податкового року. Станом на 1 січня 2020 року прожитковий мінімум в Україні для працездатної особи становить 2102 гривні згідно зі статтею 7 Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» [13]. Податкова соціальна пільга таким чином становить $2102/2=1051$ грн. Тобто розмір

заподіяної шкоди за ч. 1 ст. 364-1 ККУ буде варіюватися від 105100 до 261699 грн, а за ч. 2 цієї статті – від 262750 грн і більше. Тепер щодо санкції. За ч. 1 ст. 364-1, як уже було зазначено нами вище, передбачений штраф у розмірі від 1000 до 4000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а за ч. 2 – від 4000 до 6000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Для санкції неоподатковуваний мінімум доходів громадян становить 17 грн. Тобто за ч. 1 ст. 364-1 штраф може бути призначений у розмірі від 17000 до 68000 грн, а за ч. 2 ст. 364-1 – у розмірі від 68000 до 102 000 грн. Але в такому разі суд зобов'язаний застосовувати положення ч. 2 ст. 53 ККУ, відповідно до якого розмір штрафу не може бути меншим за розмір заподіяної майнової шкоди внаслідок вчиненого кримінального правопорушення, незважаючи на граничний розмір штрафу, передбачений у санкції статті. Тобто суд у будь-якому разі не зможе застосувати ті розміри штрафів, які передбачені статтею 364-1 ККУ, оскільки мінімальний штраф, по суті, має бути 105100 грн, якщо рахувати нині. Таким чином, визначені розміри штрафів за ст. 364-1 ККУ є «мертвими», оскільки їх застосувати неможливо. Ми наполягаємо на тому, щоб розмір штрафу був вищим за розмір заподіяної майнової шкоди для того, щоб досягти визначеної мети покарання. Тому ми вважаємо, що розміри штрафів мають бути підвищені. Зокрема, за ч. 1 ст. 364-1 ККУ слід застосовувати розміри штрафів як мінімум від 10 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян до 20 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а за ч. 2 ст. 364-1 ККУ – від 20 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян до 50 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і періодично їх переглядати. Доцільно, щоб штраф був обов'язковим додатковим стягненням до іншого основного покарання, оскільки передбачення штрафу як альтернативного основного покарання не досягне тієї мети, яке ставить перед собою покарання, і штраф, на нашу думку, не може бути альтернативним таким покаранням, як обмеження або позбавлення волі, оскільки ці покарання досить різні за своєю специфікою та за рівнем суворості. Станом натепер кримінальне правопорушення, передбачене ч. 2 ст. 364-1 ККУ, у відповідності до статті 12 ККУ є тяжким злочином. Деякі науковці вважають, що у разі вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину штраф, за загальним правилом, не повинен передбачатися у санкції статті, оскільки в кінцевому рахунку це призведе до нівелювання карального впливу кримінальної відповідальності, а у суспільній правосвідомості породить культ всесилля грошей [14, с. 380]. З такою думкою погодимось, але у досліджуваному нами кримінальному правопорушенні, зважаючи на вищенаведене, все ж таки вбачаємо за

доречно залишити таке покарання, як штраф, але, як ми вже зазначили, не у вигляді альтернативного основного, а у вигляді обов'язкового додаткового.

Наступним покаранням передбачається арешт. За ч. 1 ст. 364-1 ККУ строк арешту передбачено до 3 місяців, а за ч. 2 – до 6 місяців. Згідно з ч. 1 ст. 60 ККУ покарання у вигляді арешту полягає в триманні засудженого в умовах ізоляції. Частиною 1 статті 50 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК) передбачено, що особи, засуджені до арешту, відбувають покарання, як правило, за місцем засудження в арештних домах, а військовослужбовці – на гауптвахтах. Р. Гора зазначає, що арешт у широкому значенні в науковій літературі пропонується розуміти як різновид позбавлення волі [5, с. 144]. К. Автухов вважає, що ступінь ізоляції осіб, засуджених до арешту, є значно суворішим порівняно зі ступенем ізоляції осіб, що засуджені до позбавлення волі або ж навіть ті, що тримаються в приміщеннях камерного типу колоній максимального рівня безпеки [15, с. 257]. Але, як свідчить судова статистика, покарання у вигляді арешту призначається досить рідко. Відповідно до інформації з офіційного вебсайту Судової влади України таке покарання, як арешт, за період 2015–2019 років призначалося лише 3 рази. Зважаючи на це, вважаємо за доцільне взагалі виключити таке покарання, як арешт, у статті 364-1 ККУ. Слід також зазначити, що кримінальне правопорушення, передбачене статтею 364-1 ККУ, є так званім «білокомірцевим», і застосування такого покарання, як арешт, за такі кримінальні правопорушення вважаємо неефективним.

Наступним альтернативним видом покарання є обмеження волі, яке передбачене лише за ч. 1 ст. 364-1 ККУ терміном до двох років. Відповідно до ч. 1 ст. 61 ККУ покарання у вигляді обмеження волі полягає у триманні особи в кримінально-виконавчих установах відкритого типу без ізоляції від суспільства в умовах здійснення за нею нагляду з обов'язковим залученням засудженого до праці. Але за період 2015–2019 років цей вид покарання призначався всього один раз, а саме у 2015 році, і то засудженого взагалі було звільнено від відбування покарання у зв'язку з амністією. Р. Гора зазначає, що якщо врахувати це, а також неефективність цього виду покарання за так звані «білокомірцеві» злочини, до яких також належить кримінальне правопорушення, передбачене статтею 364-1 ККУ, то буде доречним відмовитись від цього покарання взагалі [5, с. 146]. З таким твердженням слід погодитись.

Щодо такого покарання, як позбавлення волі, яке передбачене як одне з альтернативних основних у ч. 2 ст. 364-1, то ми вважаємо, що це покарання є найбільш ефективним покаранням за корупційні кримінальні правопорушення, і

наполягаємо, щоб воно було єдиним основним безальтернативним покаранням як за ч. 1 ст. 364-1, так і за ч. 2 ст. 364-1 ККУ. Хоча такий вид покарання також досить рідко призначається судами, що для нас є не досить зрозумілим, чому суди майже залишають поза увагою таке досить ефективне покарання.

Статтею 364-1 також передбачено обов'язкове додаткове покарання як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Його суть полягає у встановленій вироком суду забороні засудженому обіймати певну посаду або займатись певним видом діяльності. У такий спосіб обмежується право особи на працю, зайняття службовою, професійною діяльністю. Призначення цього покарання зазвичай зумовлюється необхідністю здійснення акцентованого спеціально-профілактичного впливу на особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, з використанням обійманої посади або в процесі зайняття певною діяльністю чи у зв'язку з нею. Тим самим ця особа позбавляється можливості вчинити аналогічне кримінальне правопорушення у майбутньому. Зважаючи на наведене, таке покарання є досить ефективним, оскільки воно переслідує ті цілі, які закріплені в ч. 2 ст. 50 ККУ, а також відповідає всім цілям спеціальної превенції. Але слід зазначити, що за ч. 1 ст. 364-1 строк такого покарання передбачено до двох років, а за ч. 2 ст. 364-1 ККУ до трьох років. У такому разі суд може як за ч. 1, так і за ч. 2 ст. 364-1 ККУ призначити один і той самий строк цього покарання. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне максимальну межу цього покарання у ч. 1 ст. 364-1 ККУ зробити мінімальною межею у ч. 2 ст. 364-1 ККУ, щоб уникнути будь-яких непорозумінь.

Вищенаведений аналіз свідчить про те, що норми, які передбачають санкції за кримінальне правопорушення статті 364-1 ККУ, є досить недолугими та недосконалими і їх потрібно змінювати. Проаналізуємо з цього приводу міжнародне законодавство. У статті 308 Кримінального кодексу Азербайджану [16], яка передбачає кримінальну відповідальність за зловживання посадовими повноваженнями, передбачені такі покарання, як штраф у розмірі від 2000 до 4000 манатів, або позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років, або виправні роботи на строк до двох років, або позбавлення волі на строк до трьох років, а якщо таке діяння заподіяло тяжкі наслідки, то воно карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років та позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Стаття 285 Кримінального кодексу Російської Федерації [17], яка встановлює кримінальну відповідальність за зловживання повноваженнями, передбачає такі види покарань, як:

штраф у розмірі до 80 000 рублів або в розмірі заробітної плати або іншого доходу засудженого за період до шести місяців, або позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до 5 років, або примусові роботи на строк до чотирьох років, або арешт на строк від чотирьох до шести місяців, або позбавлення волі на строк до чотирьох років, а якщо таке діяння спричинило тяжкі наслідки, то карається, відповідно, позбавленням волі на строк до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Стаття 335 Кримінального кодексу Молдови [18] за зловживання службовим становищем встановлює покарання у вигляді штрафу від 650 до 1150 умовних одиниць та позбавлення волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк від 2 до 5 років, а якщо воно спричинило тяжкі наслідки, то таке діяння карається штрафом від 1350 до 2350 умовних одиниць або позбавленням волі на строк від двох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк від 2 до 5 років. Проведений нами короткий аналіз міжнародного законодавства свідчить, що воно також не досить досконале, оскільки містить декілька альтернативних покарань, які за суворістю не можна ніяк співставити, але ми не будемо втручатися в справи іноземних законодавців. Найбільш ефективним покаранням вважаємо те покарання, яке передбачене в КК Молдови.

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що санкції, передбачені у статті 364-1 ККУ, є досить м'якими та недосконалими порівняно як з тим же суміжним кримінальним правопорушенням, передбаченим статтею 364 ККУ, так і порівняно з міжнародним законодавством. На нашу думку, такі санкції не відповідають меті покарання та цілям загальної і спеціальної превенції, а також не відповідають суспільній небезпечності кримінального правопорушення, оскільки воно є корупційним, вчинення якого підриває авторитет не тільки підприємства, службовою особою якого було вчинено це правопорушення, а також підриває авторитет держави, а також, як ми вже зазначали, заподіює істотної шкоди суспільству і державі зокрема. Також слід наголосити, що покарання за ст. 364-1, які визначені як альтернативні, є неспіврозмірними, оскільки наприклад штраф ніяк не може бути альтернативним позбавленню волі або тому ж обмеженню волі. Вважаємо, що для того, щоб покарання за статтею 364-1 ККУ відповідало своїй меті, відповідальність треба посилити кардинально, передбачивши за ч. 1 ст. 364-1 ККУ покарання у вигляді позбавлення волі на строк від двох до п'яти років зі штрафом у розмірі від 10 000 неоподатковуваних мінімумів доходів гро-

мадян до 20000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 2 років. А якщо таке діяння спричинило тяжкі наслідки (ч. 2 ст. 364-1 ККУ), то покарання має бути таким: позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років зі штрафом у розмірі від 20 000 до 50 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк від 2 до 3 років та з конфіскацією майна. Водночас запропонуємо застосовувати такі ж санкції і за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтею 364 ККУ (Зловживання владою або службовим становищем).

Література

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001р. № 2341-III. Дата оновлення: 13.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 15.08.2020).
2. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / за ред. В.Я. Тація, В.І. Тютюгіна, В.І. Борисова. 6-те вид., перероб і допов. Харків : «Право», 2020. 768с.
3. Сисоєв Д.О. Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми: кримінально-правова характеристика : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2015. 267 с.
4. Дячкін О.П. Зловживання службовими повноваженнями: суспільна небезпечність і кримінальна відповідальність. *Право і суспільство*. 2012. № 3. С. 179–185.
5. Гора Р.М. Кримінальна відповідальність за зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2019.
6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2019. 1384 с.
7. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України від 11.07.2003 № 1129-IV. Дата оновлення: 03.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>. (дата звернення: 15.08.2020).
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності : Закон України від 15.11.2011 р. № 4025. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4025-17> (дата звернення: 15.08.2020).
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України : Закон України від 13.05.2014 р. № 1261-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1261-18> (дата звернення: 15.08.2020).
10. Пояснювальна записка до проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України від 25.03.2014 р. реєстр. № 4556. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50403 (дата звернення: 15.08.2020).
11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22.11.2018 № 2617-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#Text> (дата звернення: 15.08.2020).
12. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755- VI. Дата оновлення: 13.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 15.08.2020).
13. Про Державний бюджет України на 2020 рік : Закон України від 14.11.2019 № 294-IX. Дата оновлення: 12.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20#Text> (дата звернення: 15.08.2020).
14. Хачатуров Р.Л., Липинский Д.А. Общая теория юридической ответственности : монография. Санкт-Петербург : Юрид. центр Пресс, 2007. 950 с.
15. Автухов К.А. Основні теоретичні та прикладні проблеми виконання покарання у вигляді арешту. *Університетські наукові записки*. 2013. № 1. С. 256–260.
16. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики : Закон Азербайджанской Республики от 30.12.1999 года № 787-IQ. Дата обновления: 09.07.2019. URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=30420353&doc_id2=30420353#activate_doc=2&pos=433;-88&pos2=3541;-105 (дата звернення: 15.08.2020).
17. Уголовный кодекс Российской Федерации : Федеральный Закон от 13 июня 1996г. № 63-ФЗ. Дата обновления: 31.07.2020. URL: <http://docs.cntd.ru/document/9017477> (дата звернення: 15.08.2020).
18. Уголовный кодекс Республики Молдова: Закон Республики Молдова от 18.04.2002 № 985-XV. Дата обновления: 09.07.2020. URL: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30394923 (дата звернення: 15.08.2020).

Анотація

Мельниченко В. С. До проблеми кримінальної відповідальності за зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми. – Стаття.

У статті досліджується проблема кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого статтею 364-1 Кримінального кодексу України (Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми). З'ясовано, що таке покарання, а також що воно має на меті, зокрема в розрізі філософії та соціології права. Питання кримінальної відповідальності за зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми досліджувалось у двох площинах: 1) відповідність суворості санкцій суспільній небезпечності діяння та 2) співвідношення санкцій статей Кримінального кодексу, які передбачають однорідні кримінальні правопорушення. Зокрема, проведено порівняльний аналіз санкцій, передбачених за вчинення кримінального правопорушення статті 364-1 Кримінального кодексу України із санкціями, які передбачені за суміжне кримінальне правопорушення, що передбачене статтею 364 Кримінального кодексу України (Зловживання владою або службовим становищем). Аналіз цих двох статей показує, що законодавець вважає зловживання у приватному секторі менш небез-

печним, ніж зловживання у сфері публічного права, оскільки санкції за статтею 364-1 більші, ніж за статтею 364 Кримінального кодексу України. Для з'ясування відповідності суворості санкцій суспільній небезпечності діяння було проаналізовано всі покарання, які передбачені статтею 364-1 Кримінального кодексу України, міжнародне законодавство, судову статистику, думки вчених. Наголошено на тому, що передбачені чинною редакцією статті 364-1 Кримінального кодексу України санкції не відповідають меті покарання та є досить м'якими, а також не відповідають суспільній небезпечності цього діяння, оскільки воно є корисливим, вчиняється з прямим умислом, з метою отримання неправомірної вигоди, внаслідок якого заподіюється, щонайменше, істотна шкода суспільству та державі. Нами у статті запропоновано посилити кримінальну відповідальність за вказане кримінальне правопорушення, зокрема підвищити розміри штрафів, щоб вони були більшими за розмір заподіяної майнової шкоди. Також запропоновано передбачити штраф як обов'язкове додаткове покарання поруч з позбавленням права обіймати певні посади та займатися певною діяльністю до такого основного безальтернативного покарання, як позбавлення волі на певний строк. За ч. 2 ст. 364-1 Кримінального кодексу України пропонується застосовувати конфіскацію майна.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, покарання, зловживання повноваженнями, санкція, превенція.

Summary

Melnychenko V. S. To a problem of criminal responsibility for abuse of authority by the office of the legal entity of private law irrespective of organizationally and legal form. – Article.

The article examines the problem of criminal liability for the commission of a criminal offence under Article 364-1 of the Criminal Code (Abuse of authority by an official of a legal entity of private law, regardless of organizational and legal form). It has been found out what punishment is, and also that it has the purpose, in particular in the context of the philosophy and sociology of law. The question of criminal liability for abuse of

power by an official of a legal entity of private law, regardless of organizational and legal form, has been studied in two planes: 1) conformity with the severity of sanctions of public danger of an act and 2) the ratio of sanctions of articles of the Criminal Code that provide for homogeneous criminal offenses. In particular, a comparative analysis has been made of the sanctions imposed for the commission of a criminal offence under Article 364-1 of the Criminal Code, with the sanctions imposed for a related criminal offence under Article 364 of the Criminal Code (Abuse of power or official position). An analysis of these two articles shows that the legislator considers abuses in the private sector less dangerous than abuses in the field of public law, since the sanctions under Article 364-1 are milder than under Article 364 of the Criminal Code of Ukraine. In order to ascertain the conformity of the severity of sanctions with the public danger of acts, all the penalties provided for in Article 364-1 of the Criminal Code of Ukraine, international legislation, judicial statistics, and the opinions of scientists were analyzed. It is noted that the sanctions provided for in the current version of Article 364-1 of the Criminal Code of Ukraine do not correspond to the purpose of punishment, and are sufficiently lenient, and also do not correspond to the public danger of this act, since it is self-serving, is committed with direct intent, with the aim of obtaining unlawful benefits, as a result of which at least significant harm is caused to society and the state. We propose in the article to strengthen criminal liability for this criminal offense, in particular, to increase the amount of fines so that they are larger than the amount of property damage caused. It is also proposed to provide for a fine as a mandatory additional punishment next to the deprivation of the right to hold certain posts and engage in certain activities until such a basic non-alternative punishment as imprisonment for a certain period. Under Part 2 of Art. 364-1 of the Criminal Code of Ukraine it is proposed to use confiscation of property.

Key words: criminal responsibility, punishment, abuse of power, sanction, prevention.